

Интервју: Ференц Глац, који председавајући Мешовите комисије историчара (2)

ТЕМЕ И ДОГАЂАЈИ

Расветлити и случај новосадске Рације

Докле је у свом раду сачинио мађарски гео мађарско-српске Комисије за истраживање догађаја током и после Другог светског рата у Војводини?

— Још пре него што је створена Мешовита академска комисија, једна екипа под мојим вођством почела је да се бави српско-мађарским помирењем. Коначно, из овога је 2009-2010. године на државном нивоу и према државном договору између председника Тадића и председника Шољома, створена једна академска комисија. Задатак ове комисије је да се расправља о историјским питањима.

Постоји једна струја у Мађарској, која тежи томе да се првенствено бавимо злочинима који су вршени над Мађарима у периоду 1944-45. године. Ми увек наглашавамо да без расветљавања случаја Рације, нема мађарско-српског помирења. Ми треба да радимо на расветљавању тог догађаја, Рације из 1942. године. Треба да истражимо шта је радила мађарска војска, а након тога нека Срби кажу шта се десило 1944-45. године. Све оно лоше што су Мађари учинили треба да истражимо. На прошлогодњој међународној конференцији, као и у часопису „Историја“, Рацијом су се бавили мађарски историчари Петер Шипош, Енике Шажти и други. Догађајима из периода 1944-45. године бавили су се и српски историчари. Рећи ћу вам искрено да је овакав рад

„Постоји једна струја у Мађарској која тежи да се првенствено бавимо злочинима над Мађарима из 1944-45. Ми увек наглашавамо да без расветљавања случаја новосадске Рације нема мађарско-српског помирења. Ми треба да радимо и на расветљавању тог догађаја из 1942. године”

архивске грађе, обављају и сродне делатности на локалном нивоу. Због тога смо ми у мађарску комисију примили и Мађаре из Србије који нису историчари по занимању, већ су то новинари или истраживачи локалне историје. Треба рећи да се о сваком новом члану и о свакој тачки програма оба дела комисије унапред договарају.

Овде је свакако вредно споменути једну чињеницу. По мом мишљењу, Србија је јако добро искористила то што се велики број српских интелектуалаца у време Тита образовао на Западу. Истина, овде истичем позитивну слику о Титу, али то је историја. Тада је било лако путовати на Запад. Мој колега, академик Становчић на пример, веома добро познаје америчке и англосаксонске прилике. Пореклом је из Црне Горе, као и један део мојих предака. Он се на Западу осећа као код куће, рецимо у Бечу, у Немачкој, Енглеској или Америци. И ја имам слично искуство и између нас постоји одлична сарадња. Становчића познајем још од '90-их година из Беча.

Ми имамо велику срећу што смо се сусрели са једном веома добром српском екипом. Све оно што ја пи-

шем, а ту се подразумева и „Историја”, одмах пошаљем на енглеском језику Становчићу. Ја мислим да је на овом нивоу наша сарадња доста добра. Конфликте који постоје у политици ми овде нећемо моћи да решимо.

Какво је ваше виђење ишљања изв. компензације?

— Политичко руководство и у Србији и код нас је схватило да је потребно успостављање једног система компензације, каквог још није нигде било. Да будем искрен, ни Немци нису успели да добију компензацију ни у Шлезији, ни код нас. Мађари који су избачени из својих домова на Фелвидеку, нису никада успели да добију компензацију. Србија је прва држава у Европи која бар покушава

нешто да учини. Ја се надам да ће ово заједничко извињење које је Тадић упутио Хрватима, упутио и Мађарима, пошто то треба да се уради. Али уз извињење ће бити потребна и једна добра политика о компензацији.

(Наставак у следећем броју)
Разговор водио: Предраг Алексов

изванредно функционисао. Срби говоре о српским и недељима југословенских партизана, а Мађари о недељима мађарске војске итд. Мислим да ниво помирења између историчара и интелектуалаца постоји и управо на томе се базира рад академске мешовите комисије.

На који начин су бирани чланови мађарског дела Комисије и колико их има?

— Између две академије склопљен је договор о томе каквог ће састава комисија бити. Ова мешовита комисија се састоји од историчара. Изабрали смо најпре оне колеге које се баве историјом околних народа, како у Србији тако и у Мађарској. Испоставило се да у комисију треба уврстити и људе који поред обраде

У рану зору...

Кад мој муж оде на посао, свакој јутра слушам радио. Док нема програма на нашем радију (MR4), слушам све српске и хрватске програме, а у рану зору Јуџарњи програм Радио Новог Сада, који сам пронашла пре многу година.

У том Јуџарњем програму нађем вољене и већ заборављене старе песме, које ми доносе праву разоноду и јуџарњи замаха, већ од њеј сајти.

Некад и не примећујем да певам најлепше песме из свој дејинства, за које сам мислила да их више и не имам. То су оне које смо пре многу година учили од наших учитељица Марице и Љубице.

Најло ми се бугде и заборављене усйомене из давних дана, видим маму како усјаје и у попусну мјудам:

— Мама, зар већ шреба усјајати?

Она ми одговара:

— Само ти сјавај, усјом је пола четшири.

Мама је у ноћним сајима све сјремела, шјо бих ја са брајом Марином настјавила: намиривање свиња и кокоши, простирање рува које је мама ойрала, а онда појлед на оно шјо је мама исјисала и шјо мо-

рамо куйиши у дућану како бисмо скували вечеру, јер она долази кући са којања шек касно увече, око девет.

Певају на радију: „У рану зору-зору-зору... ја идем кући...”

И буди ми се усйомена на дане када је мама данима којала у пољу, а

ПИСМА

наш Дада се враћао кући мрзовољан, са веселја. Тада бих ја ушјшала:

— Даго, кад сје били на веселју, ди сје изјубили добру вољу?

Ма како било, ијак жалим шјо никада нисам чула како наш Дада свира у тајде, јер кажу да је шјо шолико добро радио, да ја је и мама шолко ујознала и на први појлед заволила.

Неко време сам мислила да је мама дацила у њеј прасјаре тајде, а после сам дознала да је шјо учинио мој најсјарији брај Јоза, која смо после 15 година нашли преко Црвеној кршта. Пошјо је у Белији два јушја преживио несрећу у руднику где је радио, болесјан је и живи у сјарачком дому и, на срећу, сваке друје недеље ми најише писмо. Јоза има 73 године, али многу лејше ише нејо ја. Оно мало проблема са језиком брзо савлада љубављу, разумевањем и великим срцем које смо наследили.

Осјали смо Јоза, Маршја и ја. А било нас је дванаесјоро. Мало јамштим из оној сјарој доба, али многу ми се враши када чујем наше сјаре, омиљене песме. У рану зору...

Аница Косталић-Фујс